Տագնապներ վասն հիշողության

Փիլոյան Վալերի

Հանգուցային բառեր՝ *քաղաքակրթություն, Հրանտ Մաթևոսյան, Ջորջ Օրուել, Օլդոս Հաքսլի, Չինգիզ Այթմատով, մանկուրտ, հիշողության խեղաթյուրում, հիշողության պահպանություն*

Ժամանակն իմաստավորելու գործառույթը գրականության պարտավորություններից մեկն է: Այդ գործառույթին հետամուտ՝ գրականությունն անում է հնարավորինն ու անհնարինը՝ պատկերելու համար ժամանակը: Այս իմաստով ժամանակն իրեն պահապան է կարգել հիշողությանը, այնինչ այդ հիշողությունը ենթակա է ոչ միայն պահպանման, այլև ձևախեղման:

Հիշողությունը քաղաքակրթության մեծագույն ձեռքբերում կարող ենք գիտակցել, սակայն այդ նույն քաղաքակրթությունը կարող է հակառակվել հիշողությանը և թշնամանալ նրա հետ:

«Մարդ ու անասուն իրարից ջոկվում են հիշողությամբ: Հիշողությունը դրած է անասունի և մարդու արանքում: Հիշողության մեջ ես, ուրեմն վառվում ես, մարդ ես, հաշիվներ ունես, անհանգիստ ես – հիշողության մեջ չես՝ հրե՛ն բաց դաշտում կովն արածում է առանց հիշողությունների, իսկ հորթին երեկ են մորթել» [1, 458]: Գեղջկուհու բարձրաձայնած բազմաձայնության մեջ տեղ գտած և այնտեղից զատված պատառիկը շեշտադրում է քաղաքակրթական կարևոր խնդիր ու գնահատական՝ կապված հիշողության հետ: Հիշողությունը ներկա ժամանակ է, որ ներառում է մարդու և մարդկության նախընթաց փորձը, հիշողությունը նաև ապագայի երաշխավոր է, առանց որի լավագույն դեպքում կնմանվենք խավարում խարխափողի: Հիշողությունը մարդ և ազգ է ձևավորում, առանց որի ազգը կարող է վերածվել կենսաբանական զանգվածի. «Հիշողությունից բուժում չկա, հերս: Հիշողությունը բուժած մարդը հիշողություն չունեցողն է: Իսկ հիշողություն չունեցողն արդեն մարդ չէ... Ոչ էլ ազգն է՝ ազգ... Տգեղ ենք, կոնատ ենք, ընկնավոր ենք, թունոտ ենք, մեծամիտ ենք թե վախկոտ՝ էս ենք: Աշ-

խարհի ստեղծածն ենք» [2, 200][1]: Ոչ միայն աշխարհի, այլև հիշողության ստեղծածն ենք:

Մարդու, հասարակության վերաբերմամբ տագնապները գրականության նյութ են դառնում անընդհատ ու ամենուր: Նաև այս տագնապից է խմորվել Ջորջ Օրուելի «1984» վեպը, որից էական է թվում հետևյալ դիտարկում-մտասևեռումը.

«– Եթե անցյալ գոյություն ունի, ապա՝ որտե՞ղ:

<...>

– Մտքում: Մարդկային հիշողության մեջ:

– Հիշողության մեջ: Շատ լավ: Մենք՝ կուսակցությունը, վերահսկում ենք բոլոր արձանագրություններն ու հիշողությունները: Հետևաբար՝ վերահսկում ենք անցյալը, ճի՞շտ է» [3, 264]:

Հետևաբար՝ քաղաքակրթության առաջընթացը կամ հետընթացը ենթադրում է հարաբերության որոշակի շրջանակ քաղաքակրթության և հիշողության (անցյալի) գոյության միջև: Սոցռեալիզմի ձևավորման նախնական փուլում՝ պրոլետկուլտի դրսևորման ընթացքում, անցյալի մերժումը իր դրսևորմամբ նախնական փուլում էր. մերժվում էին Պուշկինն ու Թումանյանը, Տերյանն ու այլք (գոնե մեր շրջանակում): Այնուհետ փորձեցին մերժել գաղափարներ ու տեսություններ, մարդուն և մարդկային հասարակության ողջ ընթացքը: Սրա արդյունքում համակենտրոնացման ճամբարներ հայտնվեցին, ոչնչացվեցին տասնյակ միլիոնավոր մարդիկ: Բայց սա էլ նորություն չէր, որովհետև նախորդած ժամանակներում էլ ոչնչացվեցին հնդիկներ Հնդկաստանում և հնդկացիներ՝ Ամերիկայում, սևամորթներ՝ Աֆրիկայում և ուղղակի մարդիկ՝ աշխարհի չորս ծագերում: Սա հասարակական ֆորմացիայի ծնունդ չէ, այլ քաղաքակրթության և վայրենության հերթական կամակորությունը. ոչնչացնել այն, ինչի ծնունդ ես. սա մայրասպանություն է: Այս իմաստով Ջ. Օրուելի շարադրանքը հորինվածք չէ, այլ իրա-

[1] Հիշողության խնդիրն իր ինքնատիպ արտահայտությունն ունի նաև հեղինակի «Ես ձեր հիշողությունն եմ» պատմվածքի մեջ:

կանության պատկերում, սա հակաուտոպիա չէ, այլ ամենադաժան ռեալիզմ, սա կեղծ իրականություն չէ, այլ ամենաանկեղծ 20-րդ դար: Ականջալուր լինենք Ջ. Օրուելի հաջորդ պատկերին. «Վախի ու դավաճանության աշխարհը չարչարանք է, տրորողների ու տրորվողների աշխարհ, աշխարհ, որը բարեփոխվելով ոչ թե պակաս, այլ ***ավելի*** անգութ կդառնա: Մեր աշխարհում առաջնթացն ավելացնելու է ցավը: Հին քաղաքակրթությունները պնդում էին, որ հիմնվել են սիրո կամ արդարության վրա: Մերը հիմնված է ատելության վրա: Մեր աշխարհում չեն լինի այլ զգացմունքներ՝ բացի վախից, ցասումից, հրճվանքից ու ինքնանվաստացումից: Մենք կոչնչացնենք մնացած ամեն ինչ: Արդեն արմատախիլ ենք անում մտածողության եղանակները՝ նախահեղափոխական շրջանի մնացուկները: Կտրել ենք կապերը երեխայի և ծնողի, մարդու և այլ մարդու, տղամարդու և կնոջ միջև: Ոչ ոք չի համարձակվում վստահել կնոջը, երեխային կամ ընկերոջը: Բայց ապագայում չեն լինի ո՛չ կանայք, ո՛չ ընկերներ: Ծնվելուն պես երեխաներին կխլեն մայրերից, ինչպես ձուն են հավից առնում» [3, 284-285]:

Աշխարհն ավելի անգութ է դարձել, առաջընթացն ավելացրել է ցավը, որովհետև քաղաքակրթությունը հենվում է ատելության վրա, ուր զգացմունքներ են վախը, ցասումը, հրճվանքն ու ինքնանվաստացումը: Ըստ էության մերժվում է անցյալի վերացական գոյությունը՝ հիշողությունը: Եվ Ջ. Օրուելի դիտարկումների հաջորդ շղթան դառնալու է հիշողություն այս վեպի գրությունից տասնյոթ տարի առաջ հրատարակված վեպի՝ Օլդոս Հաքսլիի «Չքնաղ նոր աշխարհ» երկի, ուր չկան ծնող-երեխա, մարդ և այլ մարդ, տղամարդ-կին հարաբերությունները, և «Ծնվելուն պես երեխաներին կխլեն մայրերից, ինչպես ձուն են հավից առնում»: Ելակետ դարձող այս պայմանականությունից ենք փորձում դառնալ Օլդ. Հաքսլիի վեպին:

Վեպը բնութագրվել է որպես «ուտոպիական վեպ-ֆանտաստիկա» (Վ. Իվաշևա) [4, 122], «ֆանտաստիկական ուտոպիա» (Վ. Իվաշևա) [4, 164]: Ներկայացված է ստանդարտացված և մեխանիկացված հասարակություն, ուր մարդը չի ծնվում, այլ մեքենա-

յացված արտադրության արդյունք է, «անոթազատվում» է, արվեստը տեղ չունի այնտեղ, գիտությունը ծառայում է կոնկրետ նպատակների, այլ ոչ թե հանուն մարդու բարօրության, որովհետև մարդը ըստ էության չկա, այլ կա մարդանմանների դասակարգումշերտավորում ալֆաների, բետաների, գամաների, դելտաների... Սրանք եթե ունեն գիտության և տեխնիկայի ընձեռած տեղափոխման, սնվելու, աշխատելու, թմրանյութի չափաբաժին ստանալու հնարավորությունները, ապա չունեն հիշողություն, ինքնուրույն մտածելու կարողություն և հնարավորություն, չգիտեն մայր և ծնունդ բառերը, ըստ էության կենսաբանորեն մարդ, գործառույթով ռոբոտներ են «բանական» հասարակության մեջ, «աշխատում են մրջյունների պես» (Ի. Վ. Կաբանովա) [5, 325], սակայն դրանից հետո թմրանյութի շնորհիվ չունեն հոգեբանական խնդիրներ և ապրում են սպառողական հոգեբանությամբ՝ հին «սնունդ և զվարճանքներ» կարգախոսով: Եվ միայն հեռու ռեզերվացիաներում դեռ պահպանվում է բնական մարդկային վերարտադրությունը, դեռ հիշում են մայր, հայր, արվեստ, հավատ, Շեքսպիր, նմանատիպ բառեր: Եվ «չքնաղ նոր աշխարհի» «անառակ որդին»՝ Բուծման և բեղմնավորման կենտրոնի տնօրեն ալֆա Թոմասի (Թոմաքին) և ոմն Լինդայի խառնակությունից ծնված Ջոն Վայրենին է փորձում հակադրվել այս հեշտ տրվող քաղաքակրթությանը, որովհետև հիշողության տեր է:

«Չքնաղ նոր աշխարհ» վեպի պայմանականության մեջ դասական իմաստով գագաթնակետը ալֆա Մուստաֆա Մոնդի և մարդու պես ծնված Ջոն Վայրենիի զրույցն է, որի ընթացքում հնչում է վերջինի ցանկությունը.

«Բայց ես չե՛մ ուզում հարմարավետություն: Ես Աստծո՛ւն եմ ուզում, պոեզիա՛ եմ ուզում, իրական վտանգ եմ ուզում, ազատությո՛ւն եմ ուզում, առաքինությո՛ւն եմ ուզում: Ես մե՛ղք եմ ուզում: <...> Ես պահանջում եմ դժբախտ լինելու իրավունք:

– Հավելե՛ք դրան տգեղ ու անկար դառնալու իրավունքը, սիֆիլիս ու քաղցկեղ ձեռք բերելու իրավունքը, քաղցած մնալու, չքավոր

լինելու իրավունքը, վաղվա օրվա մշտական անորոշության մեջ մնալու իրավունքը, որովայնային տիֆով հիվանդանալու իրավունքը, ամեն տեսակի համր ցավից տանջվելու իրավունքը:

Լռություն տիրեց:

– Ես պահանջում եմ դրանք բոլորը,– վերջապես ասաց Վայրենին» [6, 289]:

Օլդոս Հաքսլիի պատկերած «Չքնաղ նոր աշխարհում» (կապակցությունն առնվել է Վ. Շեքսպիրի «Փոթորիկը» երկից, արարված հինգերորդ, տեսարան առաջին[2] [7, 112]) իր որոշ ժամանակ ներկայությունից ու մեկուսացած ապրելուց հետո Ջոն Վայրենին ինքնասպան է լինում՝ չընդունելով այդ աշխարհի իրողություններն ու պայմանականությունները, որովհետև այստեղ չկա շեքսպիրյան կրքերի ու զգացմունքների, մարդկային հարաբերությունների աշխարհը, չկան Աստված ու հավատք, սեր և ծնունդ, չկա կյանք, չկա հիշողություն:

Նկատվել է, որ նրա «վեպերը իրենցից մեխանիզմներ են ներկայացնում՝ գաղափարները գործի դնող» [8, 76], «Հաքսլին երբեք ըստ էության չի ձգտել ընդարձակել արձակի սահմանները» [8, 87], և «Հաքսլիի մոտ մենք լոկ խամաճիկների խառնաշփոթ հրմշտոց ենք տեսնում: Տիկնիկները խաղում են, թերևս, մեծ դրամա, սակայն այն մեզ չի հուզում. խաղում են տիկնիկները, բայց ոչ մարդիկ: <...> Ամենն, ինչ գրել է Հաքսլին «Կոնտրապունկտից» հետո, ընթերցողի մոտ լուրջ կասկած է ծնում, որ հիմա արդեն անձամբ Հաքսլիին հետաքրքրում են լոկ սուր զգացողությունները և ոչ ավելին» [8, 89]: Հետաքրքիրն այն է, որ Օլդոս Հաքսլիի մասին իր խոսքում Ուոլտեր Ալլենը ոչ մի անգամ չի հիշատակում «Չքնաղ նոր աշխարհը», սակայն այս խոսքը վերաբերում է ողջ ստեղծագործությանը, հետևաբար՝ նաև վեպին:

---

[2] Թարգմանիչն այս հատվածը շարադրել է. «Որքա՜ն սիրուն է մարդկային ցեղը, ազնի՜վ նոր աշխարհ, Որ իր մեջ ունի այսպիսի մարդիկ», որը, եթե ուղղորդում ենք Հաքսլիի պատկերած աշխարհին, ապա պարոդիա կարող է գիտակցվել:

Հիշողության կորստի և այդ երևույթի դեմ պայքարի թեման «մոգական ռեալիզմի» պայմանականությունների շրջանակում արծարծվել է նաև Գ. Գ. Մարկեսի «Հարյուր տարվա մենություն» վեպում [9, 53-56]:

Մարդու և հիշողության հարաբերության խնդիրն իր արտահայտությունն ունի Չ. Այթմատովի «Եվ դարից երկար տևում է օրը» վեպում՝ որպես մանկուրտի պատմություն՝ իր ասելիքով խորունկ, զգացմունքային մեծ տարողությամբ, որ ասես վեպ է վեպի մեջ: Այթմատովը բարբարոսական ժամանակներից բերում և մարդու վաղվա հիշողությանն է փոխանցում այն: Թշնամին ոչ միայն գերեվարում, այլև փորձում է ստրկացնել նվաճվածներին, և այդ նպատակով «ահավոր փորձությամբ ոչնչացնում էին ստրուկի հիշողությունը» [10, 125]: Այդ նպատակով նոր մորթված ուղտի կաշի են հագցնում ստրուկի գլխին, որ չորանալով կամ սպանում էր մարդուն, կամ մարդը «ընդմիշտ զրկվում էր հիշողությունից, դառնում մանկուրտ՝ ստրուկ, որ չի հիշում իր անցյալը» [10, 126]: Այթմատովը ոչ միայն պատկերում, այլև հընթացս մեկնում և վերլուծում է ասվածը. «Մանկուրտը չգիտեր ով է ինքը, որտեղ է ծնվել, չգիտեր իր անունը, չէր հիշում մանկությունը, հորը, մորը, մի խոսքով մանկուրտը չէր գիտակցում, որ ինքը մարդկային էակ է: Մանկուրտը, զրկված լինելով սեփական «եսի» գիտակցումից, տնտեսական տեսակետից ուներ բազմաթիվ առավելություններ: Նա հավասարազոր էր անլեզու անասունի, որովհետև կատարելապես հնազանդ էր և անվտանգ: Երբեք չէր մտածում փախուստի մասին» [10, 127]: Ըստ էության բարբարոսությունը գտել է այն եղանակը, որի միջոցով կարելի է մարդուց «խլել նրա հիշողությունը, ավերել նրա գիտակցությունը, արմատախիլ անել այն, ինչ ապրում է մարդու հետ մինչև վերջին շունչը, մնալով նրա միակ ձեռքբերումը, և նրա հետ էլ իջնում է գերեզման, անմատչելի մնալով ուրիշներին: Բայց քոչվոր ջուանջուանները իրենց խավարամիտ պատմությունից դուրս բերելով բարբարոսության ամենադաժան ձևը, ոտնձգություն են արել մարդու այդ նվիրական էության վրա նույնպես: Նրանք գտել

էին ստրուկներից կենդանի հիշողությունը խլելու միջոցը, դրանով իսկ մարդկային բնությանը պատճառելով հնարավոր և անհնարին բոլոր չարագործություններից ամենադաժանը» [10, 128]: Եվ «կոդոպտված հիշողությունն անդարձ կորցնում էր անցյալի թելը» [10, 129]: Այթմատովի շարադրանքը հյուսվել է էպիկական պատումի սկզբունքներով՝ տեղ թողնելով վեհության ու ողբերգության համար: Սակայն սա կոնկրետ ճակատագիր է, որ ընթերցողի միտք ու մտորումներում կարող է ընդհանրացումների տանել:

Հիշողության խնդրին է անդրադառնում նաև Հր. Մաթևոսյանն իր «Խումհար» («Կենդանին և մեռյալը») վիպակում: Մաթևոսյանի համար ստեղծագործական սկզբունք և ելակետ է կոնկրետին պատկերելը [տե՛ս «Ի սկզբանե էր բանն...» ինքնադիմանկարը, 1, 3-17]: Սակայն այս «սցենարական նախանյութի մեջ» կա կոնկրետ խնդիրը, որ իդեա չէ անգամ, և չկան կոնկրետ կերպարներ: «Խումհար» վիպակի գլխավոր կերպար Արմեն Մնացականյանը այլ սցենարական տարբերակների շարքում կուրսի ղեկավար Ի. Վաքսբերգին ներկայացնում է պայմանականորեն «Մրջյուններ» սցենարի հայտը. «Ես մրջյունների մասին եմ պատմում, Իվան Միխայլովիչ: Գերի են տանում, բանեցնում են, իսկ գերին դու մի ասա այնքան էլ մրջյուն չի, համարյա թե մարդ է - կարոտում ու ուզում է փախչել, կարոտում ու փախչում՝ զզվեցնում է, կարծես միևնույն չի թե որտեղ է պարկեր շալակելու: Եվ բռնում ու զինվորները վիզը կծում են, մկրատը գցում ու կտրում են վիզը: <...> Գերի բանվորի վիզը՝ պահակ զինվորները: Լավ չի աշխատում, կարոտում ու փախչում է, կարոտում ու փախչում է սրիկան: Ինչի՞ն է կարոտում – իր հաստագլուխ եղբայրներին, իրենց նեղ փողոցներին, ջրի իրենց արահետին՝ որ գնում, իջնում, բարձրանում, ոլորվում, մասրենու արմատի տակով անցնում... Եվ որպեսզի մյուս անգամ այդ գերիները շատ էլ գլուխ չտանեն իրենց կարոտով, ոչ թե կենդանի մրջյուններ, այլ նրանց ձվերն են ավարում հաղթողները: Գալիս այստեղ ձվերից բանվորներ են ծնվում ու աշխատում են ու հավիտյան էլ չեն հասկանում, որ գերի են, որ զինվոր էին ծնվելու, որ

ուրիշ տեղ է իրենց հայրենիքը» [1, 347]: Այս դեպքում էլ կարևորը հիշողության խնդիրն է, և նրանից են ածանցվում մյուս բոլորը՝ ըմբոստությունը, կարոտը, փախուստը...

Սակայն սա էլ տեղ է գտել մարդկանց շրջանում, երբ Աֆրիկայից սևամորթներ էին «արդյունահանում» Ամերիկա, երբ նորածին ու չափազանց մանուկ երեխաներ էին թրքացնում ու քրդացնում, մինչ այդ ենիչերի դարձնում... Նման մեկի մասին ակնարկում է Մաթևոսյանն իր «Թափանցիկ օր» երկում [11, 339-340]:

Ռ. Բրեդբերին իր «Տարագիրները» [12, 206-223] պատմվածքում փաստում է, որ գրողի մասին հիշողությունն անհետանում է, երբ այլևս նրա գիրը, ուրեմն՝ նաև ընթերցողը չկա: Կա նաև մեկ այլ խնդիր, որ արծարծում է Ջ. Օրուելը իր վեպում՝ անցյալի խեղաթյուրում-վերափոխումը, որով խմբագրվում և վերախմբագրվում է հիշողությունը: Նույն պայմանականությունը տեղ է գտել Գ. Գ. Մարկեսի վեպում՝ կապված երեք հազարից ավելի մարդկանց կոտորածի և այդ իրողության մոռացության հետ [9, 324-326]: Եթե անցյալն առարկայանում է դեպքուդիպվածով, փաստով, իրողությամբ, ապա եղածի հետագա չգոյությունը այլևս հիշողության նյութ չի կարող դառնալ: Հիշենք Հր. Մաթևոսյանի «Տերը» վիպակից հատվածը: Տասնյակ տարիներ ճյուղատարած ապրած տանձենին արմատախիլ է արվում, և այն քարշ են տալիս սղոցարան. «Մեր զգացմունքին հարազատ մի միտք էլ բժշկի մյուս խոսքն էր. «Կար ու ահա չկա. տեսարանը փոխվեց. էսօրվա ծնունդ հովընտեցին կասի էնտեղ տանձի չի եղել»» [13, 375]: Այլևս չկա ծառը, չի լինելու նաև ծառի հիշողությունը:

Փաստորեն այստեղ՝ հիշողության փնտրտուքների խաչմերուկում է, որ իրար են հանդիպում տարբեր մշակույթների ու ժամանակահատվածների հեղինակներ՝ Ջ. Օրուել և Օ. Հաքսլի, Չ. Այթմատով և Հր. Մաթևոսյան, Վ. Բելով (հիշենք «Պրիվիչնոյե դելո» («Էս է») վիպակի՝ Ռոգուլյա կովին նվիրված գլուխը) և Վ. Ռասպուտին (հիշենք Մատյորա գյուղի ու կղզու հետ կապված հեղինակային տագնապները) և շատ ուրիշներ՝ դառնալով մարդկային հիշո-

ղության անդուլ պահապաններ, դեմ գնալով բարբարոսության ու «քաղաքակրթության»՝ հիշողության դեմ արշավանքներին, որովհետև տագնապ կա, թե «ըստ մագաղաթների մարգարեության փոթորիկը պիտի հողին հավասարեցնի ու ջնջի մարդկանց հիշողությունից թափանցիկ (և կամ ցնորական) քաղաքը, և որ մագաղաթներում գրի առած ամեն ինչը երբեք և ոչ մի անգամ չի կրկնվելու այլևս» [9, 438]:

Գրականություն

1. Մաթևոսյան Հր., Վիպակներ, Երևան, 1990:
2. Հովսեփյան Ռ., Ծիրանի ծառերի տակ, Երևան, 2006:
3. Օրուել Ջ., 1984, թարգմ.՝ Աստղիկ Աթաբեկյանի, Երևան, 2012:
4. Ивашева В., Литература Великобритании XX века, М., 1984.
5. Зарубежная литература XX века (под ред. В. М. Толмачева), 2003.
6. Հաքսլի Օլդոս, Չքնաղ նոր աշխարհ, թարգմ.՝ Լիլիթ Հայրապետյանի, Երևան, 2017:
7. Շեքսպիր Վ., Երկերի լիակատար ժողովածու 39 գրքով, գ. 4, «Փոթորիկը», թարգմ.՝ Հովհաննես Մասեհյանի, Երևան, 1998:
8. Аллен У., Традиция и мечта, М., 1970.
9. Մարկես Գ. Գ., Հարյուր տարվա մենություն, թարգմ.՝ Ռ. Հովսեփյանի, Երևան, 1979:
10. Այթմատով Չ., Եվ դարից երկար տևում է օրը, թարգմ., Սոֆի Ավագյանի, Երևան, 1983:
11. Մաթևոսյան Հր., Երկեր երկու հատորով, հ. 1, Երևան, 1985:
12. Բրեդբերի Ռ., 451 աստիճան ըստ Ֆարենհայթի, թարգմ.՝ Լևոն Անանյանի, Երևան, 1986:
13. Մաթևոսյան Հր., Տերը, Երևան, 1983:

Тревоги во имя памяти

Пилоян Валерий

Резюме

Ключевые слова: *цивилизация, Грант Матевосян, Джордж Оруэлл, Олдос Хаксли, Чингиз Айтматов, манкурт, искажение памяти, сохранение памяти*

Прогресс или регресс цивилизации предполагает определенный круг взаимоотношений между цивилизацией и существованием памяти (прошлом). Память — величайшее приобремление, однако эта же цивилизация может противиться памяти и враждовать с ней. Память — настоящее время, которое включает предшествующий опыт человека и человечества; память также гарант будущего, без которого, в лучшем случае, люди уподобятся блуждающим во тьме. Память формирует человека и нацию, без которой нация может превратиться в биологическую маску. Тревоги человека об обществе становятся литературным материалом всегда и везде. К вопросам памяти обращаются Дж. Оруэлл, О. Хаксли, Г.Г. Маркес, Ч. Айтматов, Гр. Матевосян и другие, становясь хранителями человеческой памяти, противостоящими нашествиям против памяти.

Alerts for Memory

Piloyan Valeri

Summary

***Key words**: civilization, Hrant Matevosyan, George Orwell, Aldos Haxley, Chingiz Aytmatov, mankurt, memory distortion, memory protection*

The progress or retrogression of civilization implies a certain range of relationships between the existence of civilization and the memory. Memory is the greatest achievement of civilization, but that same civilization can resist the memory and become hostile to it. Memory is at present presenting the experience of man and mankind, and memory is also a guarantee of the future, without which we will be considered the best in the darkness of the eclipse. Memories form a human being and a nation without which the nation can turn into a biological mass. Human and public concerns are a matter of literature, wherever and whenever, and the problem of memory refers to G. Orwell, A. Haxley, G. Marquez, Ch. Aytmatov, Hr. Matevosyan, others, becoming guards of human memory, against the memory attacks.

Ներկայացվել է 07.05.2019 թ.
Գրախոսվել է 15.05.2019 թ.
Ընդունվել է տպագրության 14.06.2019 թ.